

Talousvaliokunnan mietintö 27/1996 vp

Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Eduskunta on lähettänyt 7 päivänä toukokuuta 1996 talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 51/1996 vp laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta.

Työvaliokunta on antanut esityksestä eduskunnan määräyksen perusteella lausuntonsa. Lausunto on tämän mietinnön liitteenä (TyVL 16/1996 vp).

Eduskunta on lähettänyt 18 päivänä syyskuuta 1996 talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi ed. Jorma Kukkosen /sd ym. lakialoitteen 38/1996 vp laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta.

Eduskunta on lähettänyt 30 päivänä toukokuuta 1995 talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi ed. Pekka Kuosmasen toivomusaloitteen 307/1995 vp vähittäismyymälöiden aukioloaikojen vapauttamisesta.

Valiokunta on käsitellyt aloitteet hallituksen esityksen yhteydessä.

Esityksen johdosta valiokunnassa ovat olleet kuultavina kauppa- ja teollisuusministeri Antti Kalliomäki, hallitusneuvos Kristian Tammivuori ja ylitarkastaja Ulla Karhu kauppa- ja teollisuusministeriöstä, yli-insinööri Arto Salmela ympäristöministeriöstä, erityisasiantuntija Matti Halén oikeusministeriöstä, lääninneuvos Pentti Saira Lapin lääninhallituksesta, toimistopäällikkö Leila Hietanen Kymen lääninhallituksesta, pienkunta-asiamies Markku Fagerlund Suomen Kuntaliitosta, elinkeinoasiamies Raimo Koskenkanto Vantaan kaupungista, yrityspalvelukeskuksen esimies Pertti Syväperä Salon kaupungista, kaavoituspäällikkö Leo Kosonen Kuopion kaupungista, erikoistutkija Risto Vaittinen Kuluttajatutkimuskeskuksesta, johtaja Heikki Ropponen Kaupan Työnantajaliitosta, puheenjohtaja Maj-Len Remahl ja tutkimussihteeri Raimo Lehtonen Liikealan ammattiliitosta, toiminnanjohtaja Mika Valkonen Kaupanalan Esi-

miesliitosta, puheenjohtaja Pertti Turunen Kähertäjäliitosta, yrityskonsultti Yrjö Kotisalo Rope-yhtiöistä, pääsihteeri Leena Simonen Suomen Kuluttajaliitosta, varapuheenjohtaja Eero Ollikainen ja kuluttajasihteeri Kaisa Pannimaa-Pätsi Kuluttajat - Konsumenterna ry:stä, ruotsinkielinen sihteeri Christer Björkstrand Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä SAK:sta, johtava sihteeri Juhani Veikkola Suomen evankelisluterilaisen kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön keskuksesta, toimitusjohtaja Raimo Hertto Rautakirja Oy:stä, varapuheenjohtaja Kari Pulkkinen ja hallituksen jäsen Esa Posio Kioskiliitosta, lainopillinen asiamies Juha Ahvenniemi Suomen Yrittäjistä, varapuheenjohtaja Irma Kiviranta Yrittäjänäisten Keskusliitosta, toimitusjohtaja Veikko Ahola Bensiniikauppiain Liitosta, varatoimitusjohtaja Pekka Nieminen Autoalan Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Taisto Eronen ja varapuheenjohtaja Rauno Kurko Huonekalukauppiain Liitosta, toimitusjohtaja Guy Wires ja kauppias Aune Hietala Kaupan Keskusliitosta, järjestöjohtaja Jouko Kuisma Kesko Oy:stä, kehitysjohtaja Osmo Naskali Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta SOK:sta, ketjunjohtaja Pekka Kosonen Tradeka Oy:stä, kauppias Kalevi Sivonen Citymarket-Ruokajätistä, kauppias Rauno Kokko Sparmarket Hansasta, entinen kauppias Tarmo Marjamäki, professori Saara Hyvönen, professori Olli Mäenpää ja professori Niilo Home.

Lisäksi valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot Wihuri Oy Aarniolta ja Suomen Kosmetologien Liitolta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta. Lakiehdotuksen mukaan ammattimaista vähittäiskauppaa sekä parturin- ja kähertä-

jänliikettä saa harjoittaa kaikkina viikonpäivinä kello 7.00 ja kello 21.00 välisenä aikana. Liikkeet eivät kuitenkaan saa olla auki kirkkolain mukaisena kirkollisena juhlapäivänä, vapunpäivänä, itsenäisyyspäivänä eikä kello 13.00:n jälkeen joulu-aattoon ja juhannusaattoon.

Lääninhallitus voi erityisistä syistä sallia liikkeen aukiolon muinakin kuin edellä mainittuina aikoina.

Laissa luetellaan liikkeet ja myynti, jota laki ei koske. Laki ei koske muun muassa haja-asutusalueilla sijaitsevista vähittäiskaupoista tai myymäläautoista tapahtuvaa myyntiä eikä kioski-kauppaa.

Lain noudattamista valvoo poliisi.

Lakialoite

Voimassa olevan lain 4 §:n 2 momentin mukaan poliisipiirin päälliköllä on oikeus määräämillään ehdoilla antaa poikkeuslupa liikehuoneiston aukioloon sellaisen näyttelyn järjestämistä varten, jonka yhteydessä ei tapahdu myyntiä tai suoriteta maksullisia palveluja.

Lakialoitteessa mainittua voimassa olevan lain säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että näyttelyn aiheeseen liittyen saataisiin myydä arvoltaan vähäisiä näyttelytuotteita.

Toivomusaloite

Toivomusaloitteessa ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin liikeaikalain kumoamiseksi, jotta vähittäiskaupalle saataisiin tasavertaiset kilpailu- ja kehitysmahdollisuudet kioskien ja huoltamoiden kanssa.

Valiokunnan kannanotot

Vähittäiskaupan aukioloaikojen säätelystä vallitsee yhteiskunnassa hyvin ristiriitaisia käsityksiä. Aukiolojen vaikutuksesta työllisyyteen, kaupan alan työsuhteisiin, kulutuskäyttämiseen, kaupan tehokkuuteen taikka hintoihin ei ole saatavissa yksiselitteistä vastausta. Tämä on käynyt ilmi myös talousvaliokunnan poikkeuksellisen laajassa asiantuntijakuulemisessa.

Mielipiteet käyvät ristiin eri intressiryhmien eli kaupan, liiketoimintajärjestöjen ja kuluttajien välillä. Yksimielisyyttä ei ole myöskään kaupan eri

toimialojen sisällä, ei pienkauppiaiden kesken, ei välttämättä suurmyymälöiden kauppiaidenkaan kesken.

Valiokunnalle on muodostunut kuitenkin käsitys, että suuret päivittäistavarakaupan yksiköt suhtautuvat hallituksen esitykseen myönteisimmin, pienkauppiaille puolestaan on ollut enemmän varauksia.

Aukioloaikojen vaikutuksista kaupan alan työllisyyteen ja työsuhteiden kehittämiseen talousvaliokunta on saanut työasiainvaliokunnan lausunnon ja viittaa siihen.

Aukioloaikojen vaikutus kilpailuneutraliteettiin yleensä tunnustetaan. Varsinkin pienten päivittäistavarakaupan yksiköiden kanssa kilpailevat elintarvikekioskit, ns. katukeittiöt ja huoltoasemat, joiden päivittäistavaravalikoima voi olla laajakin ja jotka voivat toimia ilman kaupan aukiolorajoituksia.

Varsinkin päivittäistavarakaupassa on tapahtunut vuosien kuluessa voimakas rakennemuutos. Pienmyymälöitä on hävinnyt, samalla kun on tapahtunut keskittymistä suuriin yksiköihin, marketeihin ja kauppakeskuksiin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan päivittäistavarakaupat vähenevät vuosittain noin 300 myymälällä. Samaan aikaan yhteenlaskettu myymäläpinta-ala on kuitenkin pysynyt ennallaan tai hieman kasvanut. Rakennemuutos näkyy erityisesti lähimyymläverkon harventumisena, mikä puolestaan vaikuttaa ostoskäyttäytymiseen.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan päivittäistavaramyymälöitä eli vuoden 1996 alussa noin 5 100. Tästä luvusta koko päivittäistavaravalikoimaa myyviä liikkeitä oli noin 4 600, loput olivat erikoismyymlöitä ja kauppahalleja.

Päivittäistavaroiden myynti oli vuonna 1995 noin 50 miljardia markkaa. Yli 50 miljoonan markan vuosimyynniin ylsi vajaa 200 liikettä. Niiden osuus koko päivittäistavarakaupasta oli noin 30 prosenttia. Alle 1,5 miljoonaa markkaa myyviä liikkeitä oli vajaa 1 300. Niiden osuus koko päivittäistavarakaupasta oli noin 2 prosenttia. Kioskien ja huoltoasemien myynti oli 8 prosenttia koko päivittäistavarakaupan myynnistä.

Hallituksen esityksen tavoitteena on joustavoittaa liikkeen aukiolosääntelyä siten, että se antaisi myös asutuskeskusten kauppoille sekä parturi- ja kähertäjäliikkeille mahdollisuuden määrätellä aukioloaikansa paikallisten kuluttajien tarpeiden mukaisesti.

Kuluttajat ovat kyselytutkimuksissa yleensä suhtautuneet sallivasti aukioloaikojen lisäämi-

seen, jos kohta samat vastaajat usein korostavat, etteivät he itse tarvitse sunnuntaiaukiolojen lisäämistä.

Nykyistä laajemmin sunnuntaiaukiolon salliminen ja ilta-aukiolojen pidentäminen tasoittaa kilpailua pienkauppojen sekä kioskien ja huoltoasemien välillä ja pienkaupan voi arvella hyötävän uudistuksesta, jos se pystyy sitä hyödyntämään. Pitkän päälle voidaan arvioida sunnuntaiaukiolojen hyödyttävän eniten suurmyymälöitä, jotka kenties helpoimmin pystyvät käyttämään tehokkuusedun hyväkseen. Tämä puolestaan saattaa edelleen nopeuttaa kaupan keskittymistä ja jättää pienmyymälät ja kioskit eräänlaisiksi täydennysostopaikoiksi.

Ympäristöministeriön laatima Ympäristöohjelma 2005 sisältää muun muassa seuraavat myös kauppaa koskevat tavoitteet:

- yhdyskuntien on täytettävä eri väestöryhmien tarpeet sekä edistettävä toimintamahdollisuuksia ja omatoimisuutta,
- palvelujen on oltava saavutettavissa jalkaisin tai joukkoliikenteellä,
- uusi rakentaminen on suunnattava jo olemassa oleviin yhdyskuntiin ja
- jo olevaa yhdyskuntarakennetta ja rakennuksia on käytettävä mahdollisimman pitkään.

Valiokunta pitää näitä tavoitteita kannatettavina.

Valiokunnan mielestä aukiolon säätellyllä ei saa tarpeettomasti vääristää kaupan kilpailua. Mahdollista keskittymisen nopeutumista on kuitenkin seurattava, jotta aito kilpailu ja palveluverkon riittävä tiheys voidaan säilyttää.

Keinoja ohjata suurmyymälöiden perustamista etsitään muun muassa ympäristöministeriön asettamassa suurmyymälätyöryhmässä, jonka määräaika päättyy 31.3.1997. Vireillä on myös rakennuslain uudistus.

Valiokunta katsoo, että asiakkaiden ja kaupan kokonaisuuden kannalta on tarkoituksenmukaista varata sopeutumisaikaa kaupan rakennemuutoksiin. Valiokunta ehdottaakin hallituksen esityksen voimaansaattamista myymälän myyntipinta-alan mukaan porrastettuna.

Valiokunta esittää, että uusi liikeaikalaki koskee voimaan tullessaan myyntipinta-alaltaan enintään 400 m²:n myymälöitä. Sitä suuremmat myymälät tulevat lain piiriin 15.5.1999 alkaen. Siihen mennessä niihin sovelletaan entisen, kumottavaksi ehdotettavan lain säännöksiä.

Päivittäistavarakaupan myymälöistä noin 3 900 eli 76 prosenttia on pinta-alaltaan alle 400 m². Niiden myynti on noin 30 prosenttia ko-

konaismyynnistä. Erikoistavarakaupassa noin 13 500 myymälää eli noin 80 prosenttia on pinta-alaltaan alle 400 m². Niiden osuus myynnistä oli 50 prosenttia.

Valiokunta korostaa, että lakiin kirjoitettava 400 m²:n myyntipinta-alan raja tarkoittaa vakinaista myyntipinta-alaa. Se sisältää myymälässä sen pinta-alan, jossa myyntitoimintaa harjoitetaan, kuten tavaraluett, käytävät, lihatiskin palvelualueineen, kassa-alueen ja tuulikaapin. Siihen ei lasketa varasto- ja sosiaalitiloja. Sanalla vakinainen halutaan korostaa, että myyntipinta-alaa ei voi tilapäisesti muuttaa sillä perusteella, että liiketoimintaan olisi mahdollista soveltaa uuden lain aukiolosäännöksiä.

Hallituksen ehdotuksella pyritään myös vähentämään liikkeen aukioloa koskevien poikkeuslupien määrää. Voimassa olevan lain 5 §:n mukaan lääninhallitus voi erityisestä syystä myöntää luvan liikkeen aukioloon muunakin kuin laissa säädettyä aikana. Vuonna 1995 lääninhallitukset myönsivät noin 300 poikkeuslupaa. Poikkeuslupien perusteina ovat olleet pääasiassa haja-asutusalueiden läheisyys, rajakauppa ja matkailu. Perusteet vaihtelevat maan eri osien erityisolosuhteiden mukaisesti. Erityisesti Lapin, Oulun ja Uudenmaan lääninhallitusten myöntämistä luvista on valitettu korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Vastaavanlainen poikkeussäännös on käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen 3 §:ssä. Talousvaliokunta on aiemmin HE 259/1993 vp koskevassa mietinnössään todennut seuraavaa: "Valiokunta pitää tärkeänä, että poikkeuslupien myöntämisessä lääninhallituksissa noudatetaan yhteneväisiä perusteita. Poikkeuslupakäytäntö ei saa johtaa lain tarkoituksen kiertämiseen. Lupien tarve itse asiassa vähenee, koska sunnuntaiaukioloa koskevia säännöksiä väljennetään. Poikkeuslupien myöntämisellä ei saa vääristää kilpailua ja muuttaa kielteisesti kaupan rakenteita. Valiokunta korostaa, että poikkeuslupien tarve on harkittava paikalliset olot huomioon ottaen. Hakijan on esitettävä erityiset syyt, joiden perusteella lääninhallitus harkitsee päätöstään.

Kauppa- ja teollisuusministeriön tulee kouluttaa ja ohjata lääninhallituksissa poikkeuslupapäätöksiä käsitteleviä virkamiehiä sekä seurata lupakäytännön muotoutumista." Valiokunta toistaa tämän aiemman kantansa. Kauppa- ja teollisuusministeriön tulee ohjein ja tarvittaessa säädöksiin pitää huolta siitä, että poikkeuslupakäytäntö noudattaa eduskunnan viitoittamaa

linjaa ja että koko maassa noudatetaan yhtenäisiä periaatteita.

Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 5 §:n rangaistussäännökseen lähinnä teknisluonteisia tarkistuksia siten, että se vastaa rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttua käytäntöä ja että vältettäisiin mahdolliset konkurrenssitilanteet.

Koska kumottavaksi ehdotettavan lain eräitä säännöksiä on tarkoitus siirtymäkaudella soveltaa myyntipinta-alaltaan yli 400 m²:n myymälöihin, on tarvittavat muutokset tehty lakiehdotuksen voimaantulo- ja siirtymäsäännökseen.

Aloitteet

Valiokunta ehdottaa, että uusi laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta hyväksyttään hallituksen esityksen pohjalta. Tämän vuoksi lakialoitteeseen sisältyvä voimassa olevan lain muutostehdotus ja toivomusaloitteen toivomus tulisi hylätä.

Talousvaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Ammattimaista vähittäiskauppaa sekä parturin- ja kähertäjänliikettä saa harjoittaa kello 7:n ja kello 21:n välisenä aikana, *jollei* tässä laissa toisin säädetä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

2 ja 3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 §

Tämä laki ei koske:

(1—11 kohta ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Joka *tahallaan tai huolimattomuudesta* rikkoo tässä laissa *säädettyjä* tai sen nojalla annettuja

aukioloa koskevia säännöksiä, on tuomittava *liikeaika rikkomuksesta* sakkoon, *jollei* teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos ammattimaista vähittäiskauppaa tai parturin- ja kähertäjänliikettä harjoitetaan liikehuoneistossa, jonka vakainainen liiketoimintakäytössä oleva myyntipinta-ala on yli 400 m², harjoitettavaan toimintaan ja liikehuoneiston aukioloon sovelletaan kuitenkin kumotun lain 1—3 ja 5 §:ää 15 päivään toukokuuta 1999 asti, jolloin mainitut säännökset lakkaavat olemasta voimassa. (Uusi)
(4 mom. kuten hallituksen esityksen 3 mom.)

Lisäksi valiokunta ehdottaa,

että lakialoitteeseen 38/1996 vp sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Vielä valiokunta ehdottaa,

että toivomusaloite 307/1995 vp hylättäisiin.

Helsingissä 13 päivänä joulukuuta 1996

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Tuulikki Härmäläinen /sd, varapuheenjohtaja Seppo Kääriäinen /kesk, jäsenet Matti Aura /kok (osittain), Arto Bryggare /sd, Mikko Immonen /vas, Mari Kiviniemi /kesk, Paula Kokkonen /kok, Riitta

Korhonen /kok, Pekka Kuosmanen /kok, Leena Luhtanen /sd, Erkki J. Partanen /sd, Vuokko Rehn /kesk, Ola Rosendahl /r, Sakari Smeds /skl ja Osmo Soininvaara /vihr sekä varajäsen Kari Kantalainen /kok.

Vastalause

Nykyinen liikeaikalaki on ollut voimassa vuodesta 1994 lähtien. Lakiehdotukselle ei ole sen talousvaliokunnassa päätetyssä muodossa sellaisia vahvoja perusteita, että se olisi tarpeellinen.

— Esityksen työllisyysvaikutus olisi asiantuntijakuulemisen perusteella epävarma. Työntekijöille siitä aiheutuisi hankaluuksia työaikoihin ja työturvallisuuteen.

— Lain muutos kiihdyttäisi kaupan keskittymistä. Se johtaisi pienet yksityisyrittäjät ja perheyrittäjät vaikeaan kilpailutilanteeseen suurten kanssa. Kaupan kokonaisuusmyynti ei kasvaisi aukiolojen vapauttamisen myötä, vaan myynti jatkautuisi uudella tavalla eri viikonpäivien kesken. Samalla myynti ohjautuisi pääsääntöisesti niille kaupoille, jotka pystyisivät tehokkaimmin käyttämään hyväksi lisääntyviä aukioloaikoja. Lisäksi ehdotettu porrastus alle 400 m²:n myymälöiden aukioloaikojen nopeammaksi vapauttamiseksi johtaisi siirtymäaikana erilaisiin myyntitilojen tilapäisjärjestelyihin.

— Pienyrittäjille uusi tilanne merkitsisi entistäkin vähäisempiä vapaa-aikoja, kun yrittäjä kil-

pailutilanteen turvaamiseksi ja kalliita sunnuntai-aikoja välttääkseen lisäisi itselleen yhden työpäivän viikossa. Myös suurten yritysten johdanto- ja päällikkötaso tekisi useammin työtä sunnuntaisin, sillä osa sunnuntain työntekijöistä olisi tilapäistyövoimaa ja täten vähäisemmän ammattitaidon omaavaa.

— Erikoisliike niin halutessaan voisi vaihtaa ilmoitusmenettelyä käyttäen jonkin nykyisen lain mukaan sallituista aukiolosunnuntauista muulle sunnuntaille.

— Lain muutoksen edut kuluttajille olisivat vähäiset. Suuri osa kuluttajista on tutkimusten mukaan tyytyväinen nykyisiin aukioloaikoihin.

— Lain muutosta on arvioitava myös eettisenä arvovalintana, ei pelkästään taloudellisenä kysymyksenä. Ihminen tarvitsee työn ja levon rytmittämistä. Fyysisen levon lisäksi hän tarvitsee myös henkistä rauhoittumista.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 13 päivänä joulukuuta 1996

Seppo Kääriäinen /kesk
Vuokko Rehn /kesk

Mari Kiviniemi /kesk
Sakari Smeds /skl

TYÖASIAINVALIOKUNTA

Liite

Lausunto 16/1996 vp

Hallituksen esitys 51/1996 vp

Talousvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 7 päivänä touko-kuuta 1996 hallituksen esityksen 51/1996 vp laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa talousvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina ministeri Antti Kalliomäki ja hallitusneuvos Kristian Tammivuori kauppa- ja teollisuusministeriöstä, rikosylitarkastaja Keijo Suuripää sisäasiainministeriöstä, yliarkkitehti Elina Raatikainen ympäristöministeriöstä, piiripäällikkö Jaakko Itäkannas Uudenmaan työsuojelupiiristä, toimitusjohtaja Guy Wires Kaupan Keskusliitosta, johtaja Heikki Ropponen Kaupan Työnantajaliitosta, lakimies Kaija Kortekangas Liikealan Ammattiliitosta, johtaja Rauno Vanhanen Suomen Yrittäjät ry:stä, puheenjohtaja Pertti Turunen Suomen Kähertäjiliitosta, toimitusjohtaja Eino Tenhunen Pohjois-Karjalan Osuuskaupasta, yritysconsultti Yrjö Kotisalo ROPE-yhtiöistä sekä kauppiaat Aune Hietala, Matti Mäki, Jaana Nurmela ja Matti Puhakka.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että vähittäiskaupat sekä parturin- ja kähertäjäliikkeet saisivat olla avoinna kello 7:n ja kello 21:n välisenä aikana. Kirkollisena juhlapäivänä, vapunpäivänä ja itsenäisyyspäivänä liikkeiden tulisi olla suljettuina. Joulu- ja juhannusaatonna liikkeet saisivat olla avoinna kello 13:een saakka. Ehdotus sisältää luettelon niistä kaupan erityismuodoista, joita laki ei koskisi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta on asian käsittelyssä keskittynyt toimialaansa kuuluvissa kysymyksissä arvioimaan hallituksen esityksen vaikutuksia kaupan alan työllisyyteen, työaikaan ja työturvallisuuteen.

Työllisyysvaikutukset. Kauppa- ja teollisuusministeriö ja työministeriö tilasivat hallituksen esityksen valmistelua varten tutkimuksen, jossa selvitettiin liikkeiden aukioloaikojen vapauttamisen vaikutuksia kaupan alan työllisyyteen. Tutkimuksessa arvioidaan aukioloaikojen vapauttamisen lisäävän kaupan myyntiä. Nykyistä vapaampien aukioloaikojen katsotaan johtavan sekä entisten työpaikkojen vähenemiseen että uusien syntymiseen. Ministeriöiden tilaamassa tutkimuksessa todetaan vapauttamisella olevan lievästi työllisyyttä parantava vaikutus: uusia työpaikkoja syntyy noin 2 000, joista noin puolet on osa-aikaisia.

Ministeriöiden tilaaman tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia ja käytettyjä tutkimusmenetelmiä on arvosteltu ja tutkimuksen lopputulos on asetettu kyseenalaiseksi. Eräissä muissa tutkimuksissa on päädytty erilaisiin, jopa päinvastaisiin lopputuloksiin. Aukioloaikojen vapauttamisen on arvioitu vähittäiskaupan toiminnan tehostumisen kautta vähentävän olemassa olevia työpaikkoja enemmän kuin luovan uusia. Valiokunta suhtautuu varauksellisesti hallituksen esityksen arvioon muutosten työllistävästä vaikutuksesta ja toteaa, että asiaa koskevien tutkimusten tulokset ovat keskenään ristiriitaisia eikä vähittäiskaupan aukioloaikojen työllisyysvaikutuksista ole esitetty luotettavaa arviota.

Työaika ja työntekijöiden tarvitsemat palvelut. Suurin osa vähittäiskaupan alalla työskentelevistä työntekijöistä on naisia ja työsuhteet ovat

usein osa-aikaisia. Aukioloaikojen vapauttamisen on oletettu lisäävän osa-aikaisten työsuhteen käyttöä ja työn jaksottamista asiakasvirtojen mukaisesti useampaan jaksoon vuorokauden aikana. Työn jaksottaminen lisää työntekijöiden sitoutuneisuutta työhön ja työmatkakustannuksia. Työn tekeminen iltaisin ja viikonloppuisin edellyttää, että työntekijöiden ja heidän perheittensä tarvitsemia palveluita on nykyistä paremmin saatavana. Aukioloaikojen pidentäminen saattaa vaikuttaa joukkoliikenteen ja lastenhoidon järjestelyyn.

Työturvallisuus. Aukioloaikojen pidentäminen lisää yksintyöskentelyä iltaisin ja viikonloppuina. Yksintyöskentelyyn liittyy työturvallisuusepäkohtia: erityisesti turvattomuus ja vaikeudet taukojen pitämiseen lisääntyvät. Rikoksentorjunnan neuvottelukunnan työryhmä

Helsingissä 29 päivänä marraskuuta 1996

(Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 7/1993) arvioi, että henkilökunnan määrä vaikuttaa myös liikeryöstöjen kohdentumiseen. Rikoksen kohteena on todennäköisemmin liike, jossa on vähän henkilökuntaa. Työryhmä teki ehdotuksia liikeryöstöjen ehkäisystä ja piti yhtenä tärkeimpänä toimenpiteenä sitä, että kaupan ala järjestäytyy kehittämään turvallisuutta. Valiokunta pitää tärkeänä, että liikkeiden aukioloaikojen pidentämisestä mahdollisesti aiheutuvat vaikutukset työturvallisuuteen selvitetään.

Edellä esitetyn perusteella työasiainvaliokunta esittää kunnioittavasti,

että talousvaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Reijo Lindroos /sd, varapuheenjohtaja Armas Komi /kesk, jäsenet Tuula Haatainen /sd, Kari Kantalainen /kok, Anne Knaapi /kok, Kalevi Lamminen /kok (osittain), Pirkko Peltomo /sd (osittain), Heikki

Rinne /sd, Raimo Tiilikainen /r, Maija-Liisa Veteläinen /kesk (osittain), Marja-Leena Viljamaa /sd ja Jorma Vokkolainen /vas sekä varajäsenet Esa Lahtela /sd, Tauno Pehkonen /skl (osittain) ja Eila Rimmi /vas.

